

บทนำ

ความเป็นมาของการศึกษา

ผมเชื่ออยู่เสมอว่า “คนเรานั้นคิดและทำแต่ในสิ่งที่เขาไม่ประสพการณ์ร่วมหรือ
อารมณ์ร่วม” การแสดงออกทางความคิดหรือการกระทำใด ๆ ของคนแต่ละคนย่อม
สะท้อนถึงบางอย่างในหัวใจและก้องสมองของเขา

แต่ด้วยเหตุที่ว่าโลกนี้เต็มไปด้วยสีสันเพราะความแตกต่างกันของผู้คน ความ
“ถูก” หรือ “ผิด” นั้นจึงไม่ใช่ข้อตัดสินใด ๆ ที่จะชี้ชัดตายตัวคงที่ คน ๆ หนึ่งเพียงแต่
ได้แสดงออกในสิ่งที่เขา “เชื่อ” และมุ่งมั่น โดยที่โลกทั้งโลกอาจไม่เข้าใจ หรือไม่แม้
แต่จะอยากฟังประโยคสั้น ๆ เหล่านั้น ผมเชื่อว่าคนทุกคนอยู่ในสภาพเช่นเดียวกัน คือ
พวกเขาเชื่อในอะไรบางอย่าง มีอารมณ์ร่วมในอะไรบางอย่าง และก็รู้สึกว่ามีใครเข้า
ใจเขาได้ทั้งหมด บางทีความรู้สึกเหล่านั้นนำพาชีวิตของหลายคนไปสู่การทำร้ายตัวเอง
อย่างแนบเนียน แนบเนียนเสียจนกระทั่งว่าตัวของเขาเองก็ยังไม่รู้

นี่คือเรื่องเศร้าที่จริงเสียจนไม่รู้จะพูดถึงมันยังไง เพราะทุกวัน ๆ เราพูดความ
จริงกันน้อยเหลือเกิน มีใครจะยอมรับบ้างไหมว่า “ตัวเขาเองเหงามาก” และไอ้เพื่อน
เฮงชวยที่มันบอกว่ารักเราเหลือเกินนะ มันไม่ได้ช่วยอะไรเลย นอกจากการทำลายความ
เงียบลงบ้างแต่ถึงแผลเก่า ๆ ไว้ในหัวใจเราเหมือนเดิม ความรู้สึกเหล่านี้คือ สิ่งที่ผมเชื่อ
ว่าเป็นอารมณ์ร่วมของยุคสมัย มันทำให้คนโคตรเดียวแม้จะมีเพื่อนนั่งอยู่ด้วยกันเป็นขโง
และเป็นที่มาของหนังประเภทหนึ่ง* ที่เราดูกันอยู่เกือบจะทุกปีในแผนกภาพยนตร์ของ
เรา

ผมมองหนังเหล่านั้นในแง่ที่ว่า มันเป็นเรื่องจริง มันสะท้อนบางสิ่งที่คนหลาย ๆ
คนเชื่อ มันไม่ได้น่าเบื่อหรือว่าผิด แต่ภาพสะท้อนของประสบการณ์และอารมณ์ร่วม
เหล่านั้น ทำให้ผมเศร้าอยู่เสมอ และพยายามคิดว่าคนจะมีทางออกอื่นอีกบ้างไหมจาก
สภาพเลวร้ายเหล่านั้น ทางออกที่ผมพยายามคิดนั้นเป็น

* ตัวคนมักแปลกแยก ค้นหา วังหนี บางทีเขาก็พบกับบางสิ่งที่ต้องการ บางทีเขาก็ไม่ พบกับ
อะไรเลย และก็ต้องอยู่อย่างขอมจ่านนในสังคมที่เลวร้าย

เรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผม เพราะผมจะพาตัวเองลอดผ่านออกไปด้วย

ปีนี้ผมอายุ 22 ปี และผมคิดว่า 22 ปี ที่เราอยู่ในโลกนี้นั้นไม่ใช่เวลาเล็กน้อย ถ้าเป็นต้นไม้ก็คงให้ร่มเงาได้มาก ถ้าเป็นช่างตัดผมคงทำให้ใครต่อใครมากมายสบายหัว และหล่อสมใจ ผมคิดไปคิดมาก็สรุปได้ว่า คนอายุ 22 นั้นก็ควรจะเข้าใจอะไรได้บ้าง ควรจะมองคนอื่น ๆ ได้อย่างเข้าใจขึ้นกว่าเดิมบ้าง และที่สำคัญควรจะมีสิ่งที่ “เชื่อมั่น” ต้องการแสดงออกเพื่อให้คนอื่นเข้าใจหรือรับรู้ได้บ้าง ผมคิดว่าคนอายุ 22 มีสิ่งที่จะต้องทำมากกว่าจะนั่งฮ้างว่างอยู่คนเดียว และบางทีโลกก็กว้างขึ้นอย่างง่าย ๆ เพียงแต่เราลิ้มตา ขึ้นและตั้งใจฟัง เราคงเห็นความสุขความทุกข์อีกมาก และสัมผัสกับโลกอย่างละเอียดอ่อนขึ้น ผมคิดว่าการออกไปจากโลกที่มีแต่ตัวเราเองคนเดียวไปสู่โลกที่มีคนหลาย ๆ คนอยู่ร่วมกับเรา น่าจะดีกว่า โลกคงจะน่าอยู่ขึ้น ถ้าตาของเรามองเห็นสิ่งอื่น ๆ ข้างนอก จากความทุกข์ ความเหงาของเราเอง

บทภาพยนตร์ทั้ง 4 เรื่องในฐานะสารนิพนธ์ของผม คือความพยายามที่จะมองออกไปสู่โลกอันประกอบด้วยคนอื่น ๆ อย่างมุ่งมั่น ผมพยายามที่จะแก้ปัญหาชีวิต ให้ตัวละครต่าง ๆ ในแต่ละเรื่องตามความคิดความเชื่อของผม และปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้น จากคำวิจารณ์ ถึงเนื้อหาของแต่ละเรื่องนั้นเป็นความรับผิดชอบของผมแต่เพียงผู้เดียว เว้นเสียแต่ในภาพยนตร์เรื่อง *Somewhere Better* ที่ผมแก้ปัญหาให้พวกเขาไม่ได้ ผมขอโยนความรับผิดชอบในการแก้ปัญหา นั้นให้ใครก็ได้ที่มีหน้าที่ในการรับผิดชอบกับความทุกข์สุขของพวกเขาในชีวิตจริง ที่ไม่เคยมีความจริงใจเลยในการจะทำให้โอกาสของคนทุกคนในประเทศนี้เท่าเทียมกัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อฝึกฝนการถ่ายทอดความคิดและทัศนคติออกมาเป็นรูปธรรมในรูปแบบของบทภาพยนตร์
2. เพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ในการทำงานร่วมระหว่างคนเขียนบทและผู้กำกับ
- * 3. เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาภาพยนตร์ในอนาคตมองเห็นความสำคัญของการแสดงออกทางความคิด ทัศนคติ จากงานอันเป็นพื้นฐานของข้าพเจ้า
4. เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางในการทำงานร่วมกันอย่างมีสติมีเหตุผลของผู้เขียนบทและผู้กำกับในอนาคต

ขอบเขตของการศึกษา

- ใช้เวลาตั้งแต่ปลายกันยายน 2537-กลางพฤษภาคม 2538

ค้นหาแนวทาง ประเด็นการนำเสนอข้อมูลสำหรับการตัดสินใจและการปรับแก้กับผู้กำกับ

วิธีการศึกษา

1. พุดคุยสนทนาได้แย้งเพื่อหาแนวทางในการทำงาน
2. ทบทวนประเด็นและรูปแบบการนำเสนออย่างคร่าว ๆ
3. นำเสนอโครงเรื่องหลักแก่ผู้กำกับ
4. คัดเลือกเรื่อง
5. ปรับแก้โครงเรื่อง ตัวละคร สถานการณ์ และประเด็นบางส่วนให้สอดคล้องกับผู้กำกับมากยิ่งขึ้น

6. เขียนโครงเรื่องย่อแต่ละฉาก อย่างละเอียด
7. ตกเตียงโต้แย้งกับผู้กำกับ เพื่อพัฒนาโครงเรื่องย่อให้เป็นบทภาพยนตร์ที่สมบูรณ์ที่สุด
8. เขียนบทภาพยนตร์ โดยพยายามขัดเกลาทุกส่วนในรายละเอียดให้สมจริง มีเหตุผลน่าเชื่อถือ กลมกลืน และน่าติดตาม
9. แก้ไขบทภาพยนตร์ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขการทำงานใน Production ร่วมกับผู้กำกับ
10. ผู้กำกับแก้ไขบทภาพยนตร์ตามความคิดและเงื่อนไขของตัวเอง

หมายเหตุ บทภาพยนตร์ที่อยู่ในสารนิพนธ์เล่มนี้ คือบทภาพยนตร์ร่างแรกในชั้นที่ 8 และชั้นที่ 9

ชำนาญ หอสมุด

ข้อจำกัดในการศึกษา

เมื่อแรกเริ่มงานนั้น หลังจากที่ผมและเพื่อน ๆ ถกเถียงจนตกลงกันได้แล้วว่าเราจะทำหนังร่วมกัน โดยผมเป็นผู้เขียนบททั้ง 4 เรื่อง และเพื่อน ๆ แต่ละคนจะเป็นผู้กำกับคนละเรื่อง โดยเราแบ่งเนื้องานกัน ผมเรียกร้อยเพียงแต่ขอคุม Theme ในหนังแต่ละเรื่อง และเพื่อน ๆ สามารถเลือกใช้เทคนิคในการดำเนินเรื่องอย่างไรก็ได้ที่เขาพอใจ เราตกลงกันว่าผมจะลองเขียนโครงเรื่องคร่าว ๆ มาให้พวกเขาเลือกดู ก่อนที่จะขยายเป็น Screenplay ในภายหลัง

เราใช้เวลาในช่วงนี้นานมาก เพราะกว่าแต่ละคนจะได้เรื่องที่เขາพอใจ ผมก็เขียนโครงเรื่องไปแล้วเกือบ 20 เรื่อง และผมพบปัญหาหลายอย่างในการทำงาน เช่น ประสิทธิภาพร่วมของผมและเหล่าผู้กำกับไม่ตรงกัน เรื่องที่ผมคิดว่ามันดีพวกเขาก็ไม่ชอบ เรื่องพวกเขาชอบกลับเป็นเรื่องที่ผมคิดไม่ออกว่าผมเขียนขึ้นมาได้อย่างไร จนในตอนหลัง ๆ เราก็ปรับวิธีการทำงาน ลักษณะการเล่าเรื่อง หรือประสิทธิภาพอะไรที่เขาแต่ละคนเคยผ่านมาและต้องการให้เป็นภาพอยู่ในหนัง โดยผมยังเรียกร้อยที่จะคุมประเด็นเนื้อหาอยู่ดั้งเดิม ตัวอย่างในภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง เพื่อนผมต้องการหนังแบบ “เฮ้ย เอา Rord Movie นะ มึงลองเขียนมาดู” ผมก็ลองกลับไปคิด ปลูกปล้ำ และช่วยกันขัดเกลากับผู้กำกับคนนั้นอยู่หลายรอบกว่าเราจะได้เรื่องที่แต่ละฝ่ายพอใจ

ผมทำงานอย่างสนุกสนานในการคิดถึง “เรื่อง” และ “คน” ที่ผมเคยพบพยายามเล่าเรื่องให้น่าสนใจ มีจังหวะจะโคน และสั้นไหล ที่สำคัญคือพยายามให้แต่ละเรื่องเหล่านั้น “บอกอะไรบางอย่าง” ที่ผมคิด และตัดสินใจว่านี่คือสิ่งที่ผมเชื่อ

การทำงานในช่วงนี้ทำให้ผมเข้าใจสภาพการทำงานของคนเขียนบทมากขึ้นเยอะ ผมรู้สึกว่างานของพวกเขาเยอะมาก เพราะมันเป็นงานที่พยายามบอกบางสิ่งที่เขาเชื่อทำให้คนดูเชื่อและต้องทำให้คนดูเหล่านั้นติดตามหนังอยู่จนตลอดเรื่องเพื่อที่จะเก็บเนื้อความได้ทั้งหมด

แต่ถึงที่สุดแล้ว ความยากมันน่าจะอยู่ที่ 2 ประเด็น ก็คือ

1. คุณจะบอกอะไร และ 2. คุณจะเล่าเรื่องอย่างไร ในทัศนะของผมประเด็น 2 ประเด็นสำคัญ เป็นสิ่งที่คนเขียนบทต้องพยายามเรียนรู้ ให้ถ่องแท้ ผมเชื่อว่าการฝึกฝนจะทำให้เราสามารถเล่าเรื่องได้ดีขึ้นนำคิดตามขึ้น เพราะเรามีโอกาสที่จะศึกษาได้จากหนังสืออื่น ๆ แต่สิ่งที่คนเขียนบทจะต้องพยายามรักษาหรือบ่มเพาะอยู่ตลอดเวลา ก็คือ เราจะบอกอะไรแก่คนดู และเราชัดเจนกับมันมากแค่ไหน พร้อมจะรับผิดชอบกับสิ่งที่เราบอกออกไปมากแค่ไหน

คนเขียนบทควรมีความละเอียดอ่อนต่อสิ่งที่เขาได้เห็น ควรเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ คิดถึงสิ่งดี ๆ สำหรับคนอื่น และเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ได้โดยง่าย ผมคิดว่าคนอื่นจะเชื่อในสิ่งที่เราบอกก็ต่อเมื่อเขารู้สึกได้ว่าเราคิดอย่างที่เรากล่าวเขาจริง ๆ เท่านั้น ส่วนเขาจะเห็นด้วยหรือไม่ นั่นไม่ใช่เรื่องที่จะเรียกร้องต่อกัน ถ้าทุกคนเหมือนกันไปหมดโลกนี่คงจืดชืดไร้ชีวิตชีวา แต่ผมก็มั่นใจอยู่เสมอว่าคนเราควรมีความคิดเห็นต่อเรื่องใด ๆ ก็ตามอยู่บ้าง ในทิศทางใด ทิศทางหนึ่ง อาจจะเป็นลบหรือเป็นบวกก็ได้ แต่สมองคนเราไม่ควรว่างเหมือนเลขศูนย์

เงื่อนไขในการทำงานของคนเขียนบทไม่ได้หยุดอยู่แค่นี้ พวกเขาจะต้องพร้อมอยู่เสมอที่จะเผชิญกับการปรับแก้เพื่อลดเงื่อนไขในการทำงานในช่วง Production โดยต้องเปิดใจให้กว้างเอาไว้ ยอมรับความจริง และพยายามคิดอยู่เสมอว่า “ช่างมันเถอะ นี่ไม่ใช่บทสุดท้ายที่เราจะเขียนในชีวิตนี้”

แม้กระนั้นก็ตามที่ มันก็ยังคงเป็นเรื่องยาก ที่เราจะยอมรับให้ได้ว่า บทที่เราเขียนอย่างตั้งใจถูกปฏิเสธด้วยประโยคง่าย ๆ ว่า “ดูไม่ค่อยชอบวะ” ผมคิดว่าผมเป็นคน ๆ หนึ่งที่เข้าใจประโยคเหล่านั้นได้ดีที่สุดเมื่อจบงานนี้แล้ว เพราะความสามัญของมันเป็นลักษณะพื้นฐานอันสำคัญในงานภาพยนตร์ทุก ๆ เรื่อง ผมลองคิดแทนเขา “จะทำเข้าไป

‘ได้ยังไงวะหนังทั้งเรื่องโดยที่เราไม่ชอบเลย’ ผมก็มีเหตุผลกับอะไรหลาย ๆ อย่างเป็น ประโยคสั้น ๆ อย่างนี้เหมือนกัน แม้ว่าในหลาย ๆ ครั้งผมจะคิดว่าคนเราจำเป็นต้อง อธิบายความชอบไม่ชอบของตัวเองได้บ้างว่ามันอยู่ตรงไหนหรืออยู่บนมาตรฐานอะไร

ด้วยเหตุที่ว่าภาพยนตร์ของเราเป็นภาพยนตร์ขนาดสั้น การเล่าเรื่องจึงจำเป็นต้อง ต้องย่อลงด้วย และข้อจำกัดของเวลาในภาพยนตร์นั้นเป็นปัญหากับผมค่อนข้างมาก มันตัดทอนเทคนิคการเล่าเรื่องหลายอย่างลงไปเช่นการใช้ “ความซ้ำ” เพื่อสื่อความ หมายที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงอารมณ์ของตัวละครนั้นก็ทำได้ยากยิ่งถ้าผู้กำกับไม่ เห็นด้วยว่ามันเป็นสิ่งที่สำคัญ สำหรับเรื่องของเขา ยังไม่รวมถึงอารมณ์หรือความสุก งามของสถานการณ์ในเรื่องซึ่งความสมเหตุสมผลของมันนั้นขึ้นอยู่กับช่วงเวลาเป็น สำคัญ

ผมคิดว่าบทภาพยนตร์ทั้ง 4 เรื่องนี้ ถูกเขียนขึ้นในเงื่อนไขเช่นเดียวกับการ ทำงานเขียนบทจริง ๆ ในโลกข้างนอก แม้ระดับความเข้มข้นของการปะทะขัดแย้งเพื่อ ปรับปรุงตัวบทนั้นจะไม่เท่ากับการที่ผมจะนำบทไปเสนอให้กับนายทุนบริษัทสร้างหนัง สักคนหนึ่ง บทภาพยนตร์ทั้ง 4 เรื่องนั้นเปลี่ยนแปลงไปมากจากตอนแรกเริ่ม เพื่อให้ลง ตัวกันทั้งผู้กำกับและตัวผม แม้ว่าผมจะคิดไม่ออกว่าผมจะได้รับอะไรบ้าง และเสียอะไร ไปบ้างจากการทำงานร่วมกับผู้กำกับแต่ละคนในส่วนเนื้อหาของงาน แต่ผมก็พอใจที่ งานได้สอนให้ผมเข้าใจอะไร ๆ มากขึ้นเกี่ยวกับบทภาพยนตร์ ผมยอมรับเงื่อนไขและ ข้อจำกัดในการทำงานทั้งหมด เพราะผมคิดว่านี่คงไม่ใช่บทภาพยนตร์เรื่องสุดท้ายที่ผม จะเขียนในชีวิตนี้ และโลกนี้คงกว้างกว่าที่ผมเห็นในวันนี้ ผมยังมีเวลาสำหรับวันต่อ ๆ ไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ชมมีความตื่นตัวสนใจและเข้าใจ ในประเด็นต่าง ๆ ที่ผมได้พยายามนำเสนอ
2. เกิดความตื่นตัวโดยทั่วไปในกลุ่มนักศึกษาวิชาภาพยนตร์ที่จะแสดงความคิดเห็น และผลงานออกมาสู่สายตาของผู้ชม
3. นักศึกษารุ่นต่อ ๆ ไป จะมีแนวทางในการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี โดยเรียนรู้จากความคิดพลาดของพวกเรา
4. เกิดความเข้าใจในการทำงานเขียนบทเกิดการถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นบทภาพยนตร์ที่ดียิ่งขึ้น เพื่อที่ผู้กำกับจะทำงานได้ดียิ่งขึ้น

ชำนาญกมล หอสมุด